

A jövő nemzedékek szószólójának közleménye a talaj világnapja alkalmából (2025. december 5.)

A talajok életünkben betöltött kulcsszerepére, kiemelten pedig a városi talajok jelentőségére hívja fel a figyelmet Dr. Bándi Gyula, a jövő nemzedékek érdekeinek védelmét ellátó biztoshelyettes a talaj idei világnapja alkalmából.

A talajt szinte mindig a mezőgazdasági területekkel, a vidékkel társítjuk, de ritkán tudatosítjuk, hogy a települések talaja is alapvető fontosságú, hiszen a hazai lakosság többsége városokban él. Éppen ezért a FAO (ENSZ Élelmezési és Mezőgazdasági Szervezete) kezdeményezésére a 2025. évi talaj világnapja az *"Egészséges talaj az egészséges városokért"* téma köré összpontosul.

A talaj véges kincs, amelyért az egyre növekvő, különböző felhasználások között verseny folyik. Olyan erőforrás tehát, amely emberi időléptékben nem tekinthető megújulónak és pótolhatónak. Akár évszázadokig is eltarthat, amíg 1 centiméternyi feltalaj létrejön, miközben a talajkárosodás folyamata és a talaj teljes megsemmisülése sokkal gyorsabban végbemehet.

Életminőségünk, egészségünk nagymértékben függ a talajjal való értékes kapcsolattól. Amennyiben a városokban rendelkezésre áll megfelelő mennyiségű és minőségű egészséges talaj, akkor az képes fenntartani a zöldfelületeket, élőhelyet biztosít számos nélkülözhetetlen faj számára, segít elnyelni az esővizet, szabályozza a hőmérsékletet, megköti a széndioxidot és javítja a levegő minőségét. Amikor azonban a talajfelszínt mesterségesen lefedjük (pl.: betonozott felületek, épületek) vagy kizsigereljük, elveszíti ezeket a funkcióit, így a városok sebezhetőbbé válnak az áradásokkal, a villámárvizekkel, a túlmelegedéssel és a szennyezéssel szemben. A talajburkolás, a talajeltávolítás, a talajdegradáció – gyakran visszafordíthatatlan módon – a városokon kívül is csökkentheti a talaj azon képességét, hogy olyan létfontosságú ökoszisztéma-szolgáltatásokat nyújtson, mint például a tápláló élelmiszer és biomassza biztosítása, a víz- és tápanyag-körforgalom fenntartása, ami a biológiai sokféleség vagy a széndioxid-tárolás, illetve a klímaváltozáshoz való alkalmazkodás alapja.

Az Európai Unióban a becslések szerint a talajok 60–70 %-a leromlott állapotú, ami miatt radikálisan csökkent az élelmiszerekben található vitaminok és tápanyagok szintje is. Az elmúlt évtizedekben nem ismerték fel, vagy éppen nem vették kellő módon figyelembe a talaj komplex rendszerét és életünkben betöltött létfontosságú szerepét. Mára azonban egyértelmű és nem hagyható figyelmen kívül, hogy talajaink állapota óriási hatással van a környezet minőségére és így az egészségünkre is. Nem véletlen, hogy a talajok leépülésével párhuzamosan az emberek egészsége is egyre csak romlik. Világszerte 2 milliárd ember szenved a mikrotápanyagok hiányától, amelyet rejtett éhezésnek neveznek.

Mindezen túl a városi talajok hozzájárulnak a fizikai és mentális jóllét szempontjából alapvető fontosságú zöldterületek – mind a köz-, mind a magánterületek –, valamint a kék-zöld infrastruktúra hálózatok fenntartásához is. Az egészségtelen, élettelen, humusz- és mikroorganizmus-hiányos talajoknak gyenge a tápanyagtartalma, ezért nem ritka, hogy a közterületekre vagy magántelkekre ültetett fák évekig sínylődnek, aztán vagy elpusztulnak, vagy csupán vegetálnak: nem fejlődnek, nem szűnnek jelentős mennyiségű szennyező anyagot, nem nyújtanak valódi árnyékot, azaz nem látják el ökológiai szerepüket. Egészséges talajok nélkül tehát nem lehet hatékony zöldfelület-gazdálkodásról, élhető városról sem beszélni.

A fentiek alapján egyértelmű, hogy az Alaptörvény XX. cikke szerinti testi és lelki egészséghez, valamint a XXI. cikk szerinti egészséges környezethez való alkotmányos alapjog biztosítása érdekében szükség van a talajok (köztük a városi talajok) egészségének megőrzésére, erősítésére, helyreállítására. Az Alaptörvény P) cikke szerint mindenkire kiterjedő kötelezettség alapján pedig a talajt, mint a nemzet közös örökségébe tartozó értéket a jövő nemzedékek számára is megfelelő mennyiségben és minőségben kellene megőrizni.

A városi talajregeneráció eszköze lehet akár a háztáji kertészkedés során a komposztálás és a keletkező komposzt visszajuttatása a talajba, vagy a környezetkímélő, vegyszermentes kertgondozás (pl.: mulcsos kertészet) folytatása. A talajhelyreállítás azonban városi szinten sem állhat meg a hátsó kertek kerítésénél. A közparkok, fasorok, közösségi kertek, zártkertek is mind-mind megérdemlik az élő, egészséges talajt, ám ehhez tudatos, tudományosan megalapozott beavatkozásokra van szükség. A zöld infrastruktúra fejlesztése – ami magában foglalhatja akár a helyi védett területek létrehozását vagy városi erdősítéseket, esőkerteket is – csak akkor lesz fenntartható, ha a talajjal, mint élő rendszerrel való bánásmódot is újragondoljuk.

A jövő nemzedékek szószólója arra hívja fel minden érintett figyelmét – a politikai döntéshozóktól a polgárokig –, hogy a fentiek jegyében gondoljuk újra a városi talajhasználatot a zöldebb, ellenállóbb és egészségesebb városok létrejötté érdekében.